

ARTICULUS IV.

Utrum consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam.

III. P. quest. xxix. art. 2.

1. **A**d quartum sic proceditur. Videtur quod consensus qui facit matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. Quia, sicut dicit Hieronymus (a) (habetur dist. xxvii. cap. *Voventibus*) *Voventibus virginitatem non solum nubere, sed velle nubere damnabile est.* Sed non esset damnabile, nisi esset virginitati contrarium; cui nuptiæ non contrariantur nisi ratione carnalis copulæ. Ergo consensus voluntatis qui est in nuptiis, est in carnalem copulam.

2. Præterea. Omnia quæ sunt in matrimonio inter virum & uxorem, possunt esse licite inter fratrem & sororem, excepta carnali copula. Sed non potest licite inter eos fieri consensus matrimonialis. Ergo consensus matrimonialis est consensus in carnalem copulam.

3. Præterea. Si mulier dicat viro, Consentio in te, ut non cognoscas me, non est consensus matrimonialis: quia aliquis est ibi contra substantiam prædicti consensus. Sed non esset, nisi dictus consensus esset in carnalem copulam. Ergo &c.

4. Præterea. In qualibet re initium consummationi responderet. Sed matrimonium consummatur per carnalem copulam. Ergo cum initietur per consensum, videtur quod consensus sit in carnalem copulam.

Sed contra. Nullus consentiens in carnalem copulam est virgo mente, & carne. Sed beatus Joannes Evangelista post consensum nuptialem est virgo mente, & carne. Ergo non consensit in carnalem copulam.

Præterea. Effectus respondet causæ. Sed consensus est causa matrimonialis. Cum ergo de essentia matrimonii non sit carnalis copula, videtur quod nec consensus qui matrimonium facit, sit in carnalem copulam.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum, quod consensus qui matrimonium facit, est consensus in matrimonium: quia effectus proprius voluntatis est ipsum volitum: unde sicut se habet carnalis copula ad matrimonium, ita consensus qui matrimonium causat, est in carnalem copulam. Matrimonium autem, ut supra dictum est, non est essentialiter ipsa conjunctio carnalis; sed quædam associatio viri & uxoris in ordi-

ne ad carnalem copulam, & alia quæ ex consequenti ad virum, & uxorem pertinent, secundum quod eis datur potestas invicem respectu canalis copulæ; & hæc associatio conjugalitatis copula dicitur. Unde patet quod bene dixerunt illi qui dixerunt, quod consentire in matrimonium est consentire in carnalem copulam implicite, non explicite. Non enim debet intelligi, nisi sicut implicite continetur effectus in sua causa: quia potestas carnalis copulæ, in quam consentitur, est causa carnalis copulæ, sicut potestas utendi re sua est causa usus.

Ad primum ergo dicendum, quod consensus in matrimonium ideo est damnabilis post votum virginitatis, quia per talem consensum datur potestas ad id quod non licet; sicut peccaret qui daret potestatem alteri accipiendi illud quod ipse in deposito habet, non solum in hoc quod ei actualiter traderet. De consensu autem beatæ Virginis infra dicitur.

Ad secundum dicendum, quod inter fratrem & sororem non potest esse potestas in invicem ad carnalem copulam, sicut nec licite carnalis copula: & ideo ratio non consequitur.

Ad tertium dicendum, quod illa conditio explicite non solum actui sed potestati contrariatur carnalis copulæ: & ideo est contraria matrimonio.

Ad quartum dicendum, quod initium matrimonium responderet consummato, sicut habitus, vel potestas actui qui est operatio.

Rationes autem contrariæ ostendunt quod non sit consensus in carnalem copulam explicite; & hoc verum est.

EXPOSITIO TEXTUS.

Sine quibus legitime fit quantum ad virtutem, (1) non honestatem sacramenti. Contra. In secundis nuptiis non est benedictio sacerdotalis, & tamen est honestas matrimonii. Et dicendum, quod non est ibi honestas quantum ad perfectam significationem matrimonii: unde propter defectum sacramenti benedictio intermittitur.

Matrimonium non facit consensus &c. Hoc intelligitur quantum ad iudicium Ecclesiæ: sed quantum ad iudicium conscientiæ solus consensus matrimonium facit firmum.

Quia non de capite, nec de pedibus, sed de latere. Videtur quod sic de excellentissimo loco sumpta: quia cor est membrorum principalissimum, juxta quod sunt costæ. Et dicendum, quod cor est nobilissimum quantum ad originem vitæ: sed caput quantum ad complementum virtutum, quibus fit motus, & sensus, in quibus consistit vita sensitiva.

DISTINCTIO XXIX.

Coactio excludit consensum conjugalem.

Oportet autem consensum conjugalem liberum esse à coactione. Coactus enim consensus, qui nec consensus appellari debet, conjugium non facit, sicut testatur Urbanus Papa scribens (2) Sanctio Regi Aragonum in hæc verba (habentur in Decr. causa xxxi. quest. 11. cap. „De neptis tuæ“) „De neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione (3) confirmasti, hoc æqui-

(1) Nicolai addit vel veritatem. (2) Al. Saceratio. (3) Nicolai firmasti.
Ex Edit. P. Nicol. (a) Sub Hieronymi nomine refertur loc. cit. sed apud illum non extare appendix ibidem notat. Sub nomine Augustini potius refert Glossa in Epist. I. ad Tim. cap. v. super illud, *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

æquitate dictante (1) decrevimus, ut si illa virum illum omnino, ut dicitur, renuit, & in eadem voluntate persistit ut viro illi se prorsus denegat nupturam; nequaquam eam invitam, ac renitentem ejusdem viri cogas conjugio copulari. Idem (ibid. cap. „Si verum.“) „Si verum esse constiterit quod nobis Legati Jordanis Principis retulerunt, scilicet quod ipse coactus, & dolens filiam suam (2) nolentem, fientem, & pro viribus renitentem Raynaldo desponsaverit; quoniam legum, & canonum auctoritas talia sponsalia non approbat, ne ignorantibus leges, & canones nimis durum (3) videatur, ita sententiam temperamus, ut si Princeps cum assensu filiæ id quod coactum est, perficere voluerit, concedamus. Sin aliter res se habet, Legatus noster utrasque partes audiat, & si nihil fuerit ex parte Raynaldi quod amplius impediatur, ab ipso Jordane sacramentum, quo constant hæc quæ dicta sunt, accipiat; & nos canonum, & legum scripta sequentes deinceps non prohibemus quin alii viro, si voluerit, prædicta ejus filia tantum in Domino nubat.“ Ex his apparet conjugium fieri inter consentientes; & spontaneos, non inter renitentes, & invitos. Verumtamen qui inviti, & coacti conjuncti sunt, si postea ab aliquo temporis spatio sine contradictione, & querimonia cohabitaverint, facultate discendi, vel reclamandi habita, consentire videntur; & consensus ille consequens supplet quod præcedens coactio tulerat. (4)

In Libro Pandectarum.

Consentire autem probatur qui evidenter non contradicit, secundum illud: In sponsalibus eorum consensus exigendus est quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen semper patri filia consentire, nisi evidenter dissentiat. Item: „Sponsalia, sicut nuptiæ, consensu fiunt contrahentium: & ideo sicut in nuptiis, ita & in sponsalibus patrifamilias filiam consentire oportet: quæ si patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur.“

DIVISIO TEXTUS.

Postquam ostendit Magister quod consensus sit causa matrimonii, hic ostendit quibus impediatur consensus, ne matrimonium efficere possit: & dividitur in partes duas. In prima determinat de impedimento coactionis; in secunda de impedimento erroris, xxx. dist. ibi: *Nec solum coactio impedit, vel excludit consensum, sed etiam error.* Prima in tres. In prima ostendit quod coactus consensus non facit matrimonium. In secunda ostendit quod si post coactionem liber consensus adveniat, matrimonium verum erit, ibi: *Verumtamen qui inviti, & coacte conjuncti sunt, si postea ab aliquo temporis spatio sine contradictione, & querimonia cohabitaverint, facultate discendi, vel reclamandi habita, consentire videntur.* In tertia, qualiter intelligendus sit aliquis consentire, ibi: *Consentire autem probatur.*

QUÆSTIO I.

Hic quaeruntur quatuor.
Primo. Utrum aliquis consensus possit esse Coactus.

Secundo. Utrum aliqua coactio cadat in constantem virum.

Tertio. Utrum consensus coactus faciat matrimonium.

Quarto. Utrum aliquis possit cogi à patre ad contrahendum matrimonium.

ARTICULUS I.

Utrum aliquis consensus possit esse coactus.

1. **A**d primum sic proceditur. Videtur quod nullus consensus possit esse coactus. Coactio enim non facit matrimonium. In IV. Sent. Tom. V.

(1) Idem decernimus. (2) Al. deest nolentem. (3) Addit Nicolai id quod dicimus. (4) Addit Nicolai. Unde Clemens III. Extra de sponsalibus, & matrimoniis cap. *Ad id*, „Quamvis (inquit) undecim annos habens ab initio invita fuisset viro tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum & dimidium ei cohabitans consensisse videtur ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes ad probandum quod in eundem non consenserit; cum mora tantum temporis hujusmodi probationem excludat.“

Ex Edit. P. Nicol. (a) Apud Tullium non occurrit, licet ex illo citet & Albertus Magnus in hunc locum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod duplex est coactio, vel violentia. Una quæ facit necessitatem absolutam; & tale violentum dicitur à Philosopho violentum simpliciter, ut cum quis alium corporaliter impel-

K

ad metum. Alia quæ facit conditionatam necessitatem; & hanc vocat Philosophus violentum mixtum; sicut cum quis projicit merces in mare, ne periclitetur: & in isto violento, quamvis hoc quod fit, non sit per se voluntarium, tamen consideratis circumstantiis hic & nunc, voluntarium est. Et quia actus in particularibus sunt, ideo simpliciter voluntarium est, sed secundum quid involuntarium: unde hæc violentia, vel coactio potest esse in consensu, qui est actus voluntatis, non autem prima. Et quia hæc coactio fit ex hoc quod timetur aliquid periculum imminens, ideo ista vis idem est quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo; sed prima vis cadit etiam in corporalibus actibus. Et quia legislator non considerat solum interiores actus, sed magis exteriores, ideo per vim intelligit coactionem simpliciter propter quod vim contra metum dividit. Sed nunc agitur de consensu interiori, in quem non cadit coactio, seu vis, quæ à metu distinguitur: & ideo quantum ad propositum pertinet, idem est coactio quod metus. Est autem metus secundum Jurisprudentes, *instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio.*

Et per hoc patet solutio ad objecta: nam primæ rationes procedunt de coactione prima; secundæ de secunda.

ARTICULUS II.

Utrum coactio metus cadat in constantem virum.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod coactio metus non cadit in constantem virum. Quia de ratione constantis est quod non trepidet in periculis. Cum ergo metus sit trepidatio mentis ratione periculi imminens, videtur quod non cogatur metu.

2. Præterea. Omnium terribilium finis est mors secundum Philosophum in III. Ethic. (cap. ix. vel xiv.) quasi perfectissimum inter terribilia. Sed constantes non coguntur morte: Quia fortis etiam pericula mortis sustinet. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

3. Præterea. Inter alia pericula præcipue timetur à bonis periculum famæ. Sed timor infamæ non reputatur timor cadens in constantem virum: quia, ut dicit lex (Lib. IV. Digesti veteris tit. ii. §. vii.) *timor infamæ non continetur illo edicto quod metus causa factum est.* Ergo nec aliquis alius metus cadit in constantem virum.

4. Præterea. Metus in eo qui metu cogitur, peccatum relinquit: quia facit eum promittere quod non vult solvere, & sic facit eum mentiri. Sed non est constantis aliquid etiam peccatum minimum pro aliquo timore facere. Ergo nullus metus cadit in constantem virum.

Sed contra. Abraham, & Isaac constantes fuerunt. Sed in eis cecidit metus: quia ratione metus dixerunt uxores suas esse sibi sorores. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

Præterea. Ubi quæque est violentum mixtum, est aliquis metus cogens. Sed aliquis, quantumcumque constans, potest pati tale violentum: quia si sit in mari, merces projicit tempore naufragii. Ergo metus potest cadere in constantem virum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod cadere metum in ali-

(1) Al. scit aliquid pro quo scit dimittendum, vel faciendum. (2) Al. pronuntiare. (3) Nicolgi: ad matrimonium.

quem, est aliquem metu cogi. Cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit quod alias non vellet, ad evitandum aliquid quod timet. In hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo. Primo quantum ad qualitatem periculi quod timetur: quia constans sequitur rationem rectam, per quam (1) scit quid pro quo sit dimittendum, vel faciendum. Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum est: & ideo constans ad minus malum sustinendum cogitur metu majoris mali; non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum. Sed inconstans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum propter metum corporalis pœnæ. Sed pertinax est contratio non potest cogi etiam ad minus malum sustinendum, vel faciendum, ut vitet majus malum: unde constans est medius inter inconstantem & pertinacem. Secundo differunt quoad æstimationem periculi imminens: quia constans non nisi ex forti æstimatione, & probabiliter cogitur; sed inconstans ex levi. Proverb. xviii. i. *Fugit impius nemine persequente.*

Ad primum ergo dicendum, quod constans, sicut de forti Philosophus dicit (III. Ethic. cap. ix.) intrepidus est; non quod omnino non timeat, sed quia non timet quæ non oportet, vel ubi, vel quando non oportet.

Ad secundum dicendum, quod peccata sunt maxima malorum; & ideo ad hoc nullo modo potest homo constans cogi; immo magis debet homo mori quam talia sustinere, ut etiam Philosophus in III. Ethic. (cap. i.) dicit. Sed quædam damna corporalia sunt minora quibusdam aliis, quæ sunt inter præcipua quæ ad personam pertinent, sicut mors, verbera, deonestatio per stuprum, & servitus: & ideo ex istis constans cogitur ad alia damna corporalia sustinenda; hæc continentur hoc versu. *Stupri, sive status, verberis, atque necis.* Nec differt, utrum hæc pertineant ad personam propriam, vel uxoris, vel filiorum, aut aliorum hujusmodi.

Ad tertium dicendum, quod infamia quamvis sit magnum damnum, tamen ei de facili occurrere potest: & ideo non reputatur cadens in constantem virum metus infamæ secundum jura.

Ad quartum dicendum, quod constans non cogitur ad mentiendum, quia tunc vult dare; sed tamen postea vult petere restitutionem, vel saltem iudici (2) denunciare, si se promisit non petiturum restitutionem. Non potest autem promittere se non denunciaturum, cum hoc sit contra bonum justitiæ, ad quod cogi non potest, ut scilicet contra justitiam faciat.

ARTICULUS III.

Utrum consensus coactus tollat matrimonium.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod consensus coactus non tollat matrimonium. Quia sicut ad matrimonium requiritur consensus, ita ad baptismum requiritur intentio. Sed coactus timore ad accipiendum baptismum recipit sacramentum. Ergo & coactus ad consentiendum aliquo timore (3) matrimonio obligatur.

2. Præterea. Violentum mixtum, secundum Philosophum (III. Ethic. cap. i. vel ii.) plus habet de voluntario quam de involuntario. Sed non potest aliter consensus coactus esse, nisi per violentum mixtum. Ergo non omnino excluditur voluntarium, & ita adhuc est matrimonium.

Præ-

3. Præterea. Ei qui consentit in matrimonium coactus, consulendum videtur quod in matrimonio illo stet: quia speciem mali habet promittere, & non solvere, à quo Apostolus vult nos abstinere. Hoc autem non esset, si consensus coactio omnino matrimonium tolleretur. Ergo &c.

Sed contra est quod Decretalis (extra de sponsalibus) dicit: *Cum consensus locum non habeat ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est ut ubi communis consensus requiritur, coactionis materia repellatur.* Sed in matrimonio requiritur communis consensus. Ergo &c.

Præterea. Matrimonium significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ fit secundum libertatem amoris. Ergo non potest fieri per coactum consensum.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod consensus coactus saltem ex parte cogentis faciat matrimonium. Quia matrimonium est signum spiritualis conjunctionis. Sed spiritualis conjunctio, quæ est per charitatem, potest esse ad eum qui non habet charitatem. Ergo & matrimonium ad eum qui non vult.

2. Præterea. Si illa quæ fuit coacta, postmodum consentiat, erit verum matrimonium. Sed iste qui coegit primo, ex consensu illius non ligatur. Ergo ex primo consensu ligabatur matrimonio.

Sed contra. Matrimonium est relatio æquiparantæ. Sed talis relatio est æqualiter in utroque. Ergo si sit impedimentum ex parte unius, non erit matrimonium ex parte alterius.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod nec per consensum conditionatum fiat matrimonium. Quia quod sub conditione ponitur, non simpliciter enuntiat. Sed in matrimonio oportet esse verba simpliciter exprimentia consensum. Ergo conditio alicujus consensus non facit matrimonium.

2. Præterea. Matrimonium debet esse certum. Sed ubi dicitur aliquid sub conditione, ponitur illud sub dubio. Ergo talis consensus non facit matrimonium.

Sed contra. In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & stat stante conditione. Ergo cum matrimonio sit contractus quidam, videtur quod possit fieri per conditionatum consensum.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod vinculum matrimonii perpetuum est: unde illud quod perpetuitati repugnat, tollit matrimonium. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest peti restitutio in integrum: quia talis coactio metus qui cadit in constantem virum, tollit matrimonium, & non alia. Constans autem vir iudicatur virtuosus, qui est mensura in omnibus operibus humanis, ut Philosophus dicit in III. Ethic. cap. ix. vel x. Quidam autem dicunt, quod si adsit consensus, quamvis coactus, interius est matrimonium quantum ad Deum, sed non quantum ad statum Ecclesiæ, quæ præsumit ibi non fuisse consensum interiorum propter metum. Sed hoc nihil est: quia Ecclesia non debet præsumere.

In IV. Sent. Tom. V.

(1) Al. dicendum.

mere de aliquo peccatum quousque probetur. Peccavit autem, si dixit se consentire, & non consensit. Unde Ecclesia præsumit eum consensisse; sed iudicat illum consensum extortum non esse sufficientem ad faciendum matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod intentio non est causa efficiens sacramenti in baptismo, sed solum eliciens actionem agentis; sed consensus est causa efficiens in matrimonio: & ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed voluntarium complete: quia debet esse perpetuum: & ideo per violentum mixtum impeditur.

Ad tertium dicendum, quod non semper debet induci ad hoc quod in matrimonio ille stet, sed solum quando timetur periculum de dissolutione: alias autem non peccat: quia non solvere promissa quæ nolens facit, non est species mali.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod cum matrimonium sit quædam relatio, & non possit innasci relatio in uno extremorum sine hoc quod fiat in alio; ideo quidquid impedit matrimonium in uno, impedit ipsum in altero; quia non potest esse quod aliquis sit vir non uxoris, vel quod aliqua sit uxor non habens virum, sicut mater non habens filium: & ideo communiter (1) dicitur, quod matrimonium non claudicat.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis actus amantis possit transire in non amantem, tamen unio inter eos non potest esse, nisi sit mutua amatio: & ideo dicit Philosophus in VIII. Ethicor. cap. i. quod ad amicitiam, quæ in quadam unione consistit, requiritur redamatio.

Ad secundum dicendum, quod ex consensu libero illius qui prius coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo vigore: unde si dissentiret, non fieret matrimonium.

SOLUTIO III.

Ad tertiam quæstionem dicendum, quod conditio apposita aut est de præsentia, aut de futuro. Si de præsentia, & non est contraria matrimonio, sive sit honesta, sive inhonesta, stat matrimonium stante conditione, & ea non stante non stat; sed si sit contraria bonis matrimonii, non efficit matrimonium, sicut etiam supra de sponsalibus dictum est. Si autem sit conditio de futuro, aut est necessaria, sicut solem oriri cras; & tunc est matrimonium, quia talia futura jam sunt præsentia in suis causis: aut est contingens, sicut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum; & tunc idem est iudicium de tali consensu sicut de consensu qui fit per verba de futuro; unde non facit matrimonium.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS IV.

Utrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium.

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod aliquis præcepto patris possit compelli ad

K 2